

Yurii Pelekh

Badanie aksjosfery przyszłego nauczyciela: od modelu do rzeczywistości

Problemy Współczesnej Pedagogiki 1/1, 85-95

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Badanie aksjosphery przyszłego nauczyciela: od modelu do rzeczywistości

Yurii Pelekh

Wydział Nauk Społecznych, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie

A b s t r a k t: Artykuł przedstawia wizję autora na temat wpływu składnika aksjologicznego w przygotowaniu przyszłych nauczycieli. Stworzono model gotowości wartościowo-semantycznej nauczyciela do zawodu, została opracowana klasyfikacja rodzajów wartości, biorąc pod uwagę ich właściwości w źródłach naukowych, oraz zostały podsumowane wyniki pracy dotyczące określenia rzeczywistych wartości współczesnego nauczyciela wśród studentów Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie. Określono również kierunki dalszych badań w tej dziedzinie.

S ł o w a k l u c z o w e: wartości w wychowaniu, nauczyciel, jakość kształcenia nauczycieli

1. Wstęp

Wśród rzeczywistych problemów cywilizacyjnych, przed którymi staje ludzkość na początku XXI wieku, można zidentyfikować niewydolność systemu edukacji wobec istotnych wyzwań naszych czasów. W tym kontekście znamienne są wyniki jednego z ostatnich badań przeprowadzonych przez ekspertów Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), którzy stworzyli ranking pilnych problemów ludzkości XXI wieku – „21 Issues for the 21st Century”. W tym rankingu drugie miejsce zajmuje transformacja ludzkich możliwości ze względu na konieczność rozwiązania aktualnych problemów globalnych. Wymaga to nowego sposobu myślenia, nowych umiejętności zawodowych i metod uczenia się, nowych podejść do zarządzania i przeprowadzenia nowych badań.

Zdaniem ekspertów ONZ w obliczu istniejących problemów niezbędna jest interakcja między polityką a środowiskami naukowymi, ponieważ jej brak utrud-

Korespondencja w sprawie artykułu: prof. MWSE, dr hab. Yurii Pelekh, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Nauk o Wychowaniu, ul. Waryńskiego 14, 33-100 Tarnów, Poland, tel. +48 14 65 65 524, e-mail: pelekhyurii@ukr.net.

niałby znajdowanie efektywnych rozwiązań problemów edukacyjnych w skali globalnej. Przywołany postulat jest potwierdzeniem wciąż istniejącej luki pomiędzy teorią a praktyką, podkreśla brak efektywnej komunikacji między decydentami a naukowcami. Można zatem bez przesady powiedzieć, że ta luka (lub – w definicji ekspertów ONZ – brak mostów) formuje się już na poziomie uczelni. Dlatego przede wszystkim na tym poziomie wymieniony problem powinien być rozwiązany.

Innymi słowami, skuteczne reformy systemu politycznego, kształtowanie nowych stosunków gospodarczych i zapewnienie harmonijnych relacji interpersonalnych stanowią aktualne wyzwanie zarówno na Ukrainie, jak i w Polsce. Niezależnie od różnic religijnych, politycznych i społecznych procesy te muszą odbywać się równocześnie ze zmianami funkcji edukacji we współczesnych społeczeństwach: ukraińskim i polskim. Szersze kręgi społeczne powinny uświadomić sobie znaczenie związków teorii i praktyki pedagogicznej, rozumianych nie tylko jako refleksja kulturowa i edukacyjna, ale przede wszystkim ze względu na konieczność rozwiązywania pilnych w znaczeniu społeczno-cywilizacyjnym problemów edukacji publicznej.

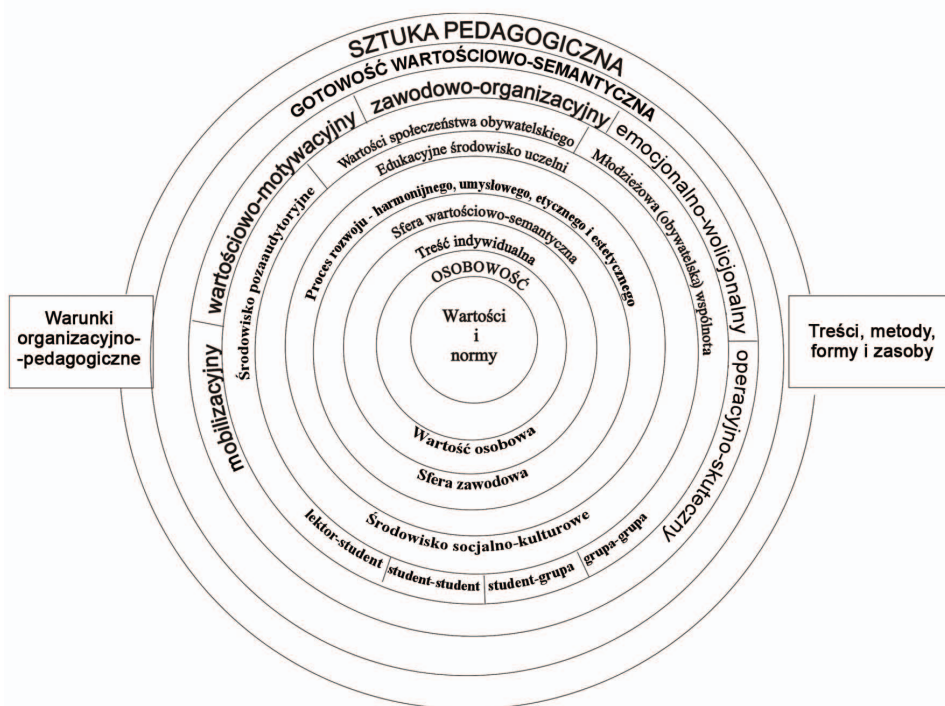
Nowoczesna edukacja powinna zatem skupić się na indywidualności ludzkiej i rozwiązaniu konfliktów pojawiających się w zbiorowym pluralizmie postaw życiowych. Tak więc zwiększa się waga czynników personalistycznych i psychologicznych w teorii i praktyce edukacyjnej, rośnie znaczenie etycznych i aksjologicznych treści. Są to cechy nauki „postneoklasycznej”, w ramach której człowieka uznaje się za podstawowy czynnik, obiektywny i subiektywny podmiot poznania. Człowiek – jako żywy uczestnik aktywności poznawczej – znajduje się bowiem zawsze w centrum rozumienia oraz interpretacji sensów i znaczeń humanistycznych. Treść i cechy takiej postawy poznawczej są uwarunkowane wartościami, które stanowią fundament w świadomości człowieka.

2. Aksjologiczny model (wizja) nauczyciela wychowawcy

Jeśli uznać za kluczowe dla zawodu pedagogicznego twórczy charakter działalności i możliwość samorealizacji, należy oczekiwać, że przyszły nauczyciel będzie rozwijać w sobie kluczowe wartości zawodowe (odpowiedzialność, wykształcenie, inteligencję, sumienie itp.). Stają się one bowiem podstawą dokonywanych wyborów moralnych, stanowiących fundament potrzebny do osiągnięcia wyznaczonych celów.

Kształtowanie standardów moralnych i etycznych przyszłego nauczyciela, w świetle przeprowadzonych badań, jest determinowane przez jedność wpływów środowisk edukacyjnych i społeczno-kulturowych, gdzie odbywa się jego identyfikacja z wartościami zawodowymi, które są elementem regulacyjnym i ewaluacyjnym tego procesu. W tych warunkach podmiotowe wartości uznawane przez przyszłego nauczyciela kształtują się w kontekście wartości istotnych dla jego środowiska.

Na podstawie badań własnych i literatury przedmiotu opracowano aksjologiczny model przygotowania przyszłego nauczyciela (rysunek 1). Jego podstawą jest intensywny rozwój sfery wartościowo-semantycznej osobowości nauczyciela, dokonujący się poprzez poznawanie doświadczeń wybitnych pedagogów oraz otwieranie się na najwyższe wartości humanitarne ludzkości.

Rysunek 1. Aksjologiczny model przygotowania przyszłego nauczyciela

Źródło: opracowanie własne.

Ukształtowanie wymienionych kompetencji jest jednym z istotnych czynników przygotowania przyszłego nauczyciela do zawodu. Opracowanie i zastosowanie aksjologicznego modelu gotowości przyszłych nauczycieli do zawodu ma na celu skuteczne przygotowanie ich do komplementarnego realizowania obowiązków oraz dojrzałości prezentowanych postaw.

3. Metodologia badania

Sformułowanie zakresu opracowanego przez autora modelu wymagało ustalenia pewnej metodologii. Za podstawowe więc przyjęto stanowisko, które rozumiane jest jako szczególna forma działalności poznawczej oraz procesu nauczania i uczenia się na podstawie sfery aksjologicznej jednostki. Przy czym za podsta-

wowy przyjęto warunek, że wpływ edukacyjny i kulturowy determinuje orientację i stanowisko jednostki, przyczynia się do rozwoju duchowego i samodoskonalenia, umożliwiając tym samym nabycie odpowiednich kompetencji zawodowych. Ogólną strukturę tego podejścia charakteryzują następujące elementy:

- a) **Podejście aksjopedagogiczne** – podejście systemowe, oparte na kształtowaniu systemu aksjologicznego poprzez akceptację uniwersalnych, społecznie istotnych i zawodowych (edukacyjnych) wartości i na ich podstawie formowaniu podmiotowo ukierunkowanego paradygmatu edukacyjnego jako głównego czynnika samorozwoju i samorealizacji (Бондаревская, 1993; 1995; Бондаревская, Бермус, 1996; Исаев, Пазухина, 2004; Гершунский за: Исаев, Пазухина, 2004 i in.).
- b) **Podejście indywidualno-działaniowe** – charakteryzuje się indywidualizacją i zróżnicowaniem procesu edukacyjnego (Сериков, 1999; Талызина, 1975), opartego na postulacie zwiększenia znaczenia roli czynników wartościowo-poznawczych oraz aksjowychowawczych w trakcie kształtowania gotowości przyszłego nauczyciela do zawodu.
- c) **Podejście wartościowo-synergetyczne** – wskazujące na potrzebę samorozwoju, samoorganizacji i samorealizacji jednostki poprzez wykorzystanie podstawowych kategorii aksjologicznych, powstających w wyniku połączenia „aksjoczęści” poszczególnych przedmiotów nauczanych w całościową treść semantyczną, co stanowi istotę kształtowania gotowości wartościowo-semantycznej osoby.

4. Charakterystyka klasyfikacji wartości ze względu na stosowanie ich w procesie kształcenia nauczycieli

Należy zauważyć, że badania aksjologiczne w systemie kształcenia przyszłych nauczycieli są szczególnie aktualne i mają charakter działań stosowanych. Nasze poglądy opierają się na postulatach teorii psychologicznych, dla których aksjomatem jest teza, że wiedza staje się naprawdę skuteczna w przypadku, gdy nabywa cech wartościowych dla danej osoby (ma charakter aksjologiczny) (Залесский, 1998). Innymi słowy, wiedza o charakterze nie tylko zawodowym, ale i wartościującym (orientacje aksjologiczne określające stosunek nauczyciela do zawodu i rzeczywistości edukacyjnej) może być podstawą skutecznej aktywności pedagogicznej. Istotna jest tutaj racjonalna kategoria (teza) współczesnego filozofa i psychologa austriackiego Alfreda Lengle. W jego opinii nie istnieje forma rzeczywistości społecznie wartościowa, której nie można byłoby doświadczyć jako sensu aksjologicznego (Лэнгле, 2004). Zgodnie z tym wiedzą jest także to, co przeżywamy jako wartość, aby nasz światopogląd nie stracił zdolności do adekwatnego postrzegania rzeczywistości.

Podczas wspólnych działań ludzi powstają nowe obiektywne okoliczności historyczne, które determinują rozwój społeczny. Nie istnieją jednakże uzasadnione tendencje historyczne bez uwzględnienia przewagi czynnika ludzkiego (osobowościowego). Tak więc rozwój osobowości zależy także od obiektywnych warunków i okoliczności życia, tworząc oraz modyfikując te okoliczności.

Inny filozof i socjolog wychowania, Florian Znaniecki, konsekwentnie propagował ideę, że życie społeczne i historia człowieka, świat wokół nas, tworzy się dzięki wysiłkom poszczególnych osób, jest wynikiem ich pracy, produktem konkretnego historycznego stosunku ludzi do przyrody (Znaniecki, 1971, s. 397). Wszystkie te czynniki stają się obiektywnymi warunkami ludzkiej egzystencji. W ten sposób, zmieniając orientacje aksjologiczne człowieka i społeczeństwa, przy świadomym oddziaływaniu edukacyjno-aksjologicznym, jesteśmy w stanie zmienić swoją przyszłość. Wiodącą rolę w tym procesie może i powinien odgrywać system edukacji i „nowy” nauczyciel. Edukacja jest przecież jednym z najbardziej skutecznych sposobów przenikania do świadomości człowieka i społeczeństwa.

Każda osobowość jest wytworem i twórcą środowiska społecznego, ponieważ dokonuje swoich wyborów, decyduje i działa w społeczeństwie, zachowuje się zgodnie ze standardami istniejącymi w tym społeczeństwie. Z drugiej strony każde celowe działanie jest ustrukturyzowane przez system kryteriów moralno-psychologicznych i determinuje mechanizmy wewnętrznej dynamiki społeczeństwa. Tak więc we współczesnej działalności edukacyjnej, opierając się na dostępnych podstawach teoretycznych, niezbędne jest wdrożenie pewnych zasad i technik pedagogicznych o randze światopoglądu aksjologicznego i humanistycznego, prowadzących do rozumienia miejsca człowieka w świecie nowych paradygmatów przyszłego społeczeństwa i cywilizacji.

Słynny węgierski filozof Ervin László zauważył, że ważnym składnikiem stałego rozwoju ludzkości jest informacja i edukacja: „Potrzebujemy więcej informacji, aby dotrzeć do ludzi, do osób dorosłych i młodzieży, osób starszych, osób w każdym wieku. Edukacja jest niezbędną i uniwersalną drogą do nawiązania kontaktów z młodymi ludźmi, którzy przyjdą na świat jako aktywni członkowie społeczeństwa za dziesięć czy dwadzieścia lat” [tłum. autora] (Jасно, 2000).

Refleksje na temat pokonania problemów globalnych ludzkości w XXI wieku są odzwierciedleniem naszej tezy, że poszukiwanie i opanowanie nowych podstaw kulturalnych i orientacji egzystencji ludzkiej powinny zaczynać się od przekształcania myślenia, wartościowania faktów duchowych i cywilizacyjnych w świadomej działalności nauczyciela. Chodzi o osiągnięcie nowego poziomu kompetencji zawodowych, a to zakłada konieczność nowego rozumienia teoretycznych i dydaktycznych zasad kształtowania dojrzałości aksjologicznej przyszłego nauczyciela do zawodu.

Realizacja praktyczna tej tezy oznacza, że powinna być opracowana nowa treść wartościującego składnika gotowości zawodowej przyszłego nauczyciela. Innymi słowy, chodzi o próby sformułowania nowych wartości pedagogicznych jako zasad

regulujących działalność pedagogiczną i tworzących system poznawczo-wartościujący, który może służyć jako pomost między istniejącą ideologią społeczną w edukacji a działalnością zawodową nauczyciela. Zaznaczmy, że wartości edukacyjne kształtują się historycznie, scalając się w człowieku, utrwalając się w świadomości jednostek i zbiorowości jako orientacje aksjologiczne w formie obrazów, sensów i pojęć życiowych. Zastosowanie przez przyszłego nauczyciela klasycznych i nowoczesnych teorii pedagogicznych dotyczących systemu aksjologicznego powinno rozpocząć się, w mojej opinii, jeszcze na etapie kształcenia, a następnie musi być wykorzystane w praktyce pedagogicznej.

Współczesna edukacja polega na wyraźnie zdefiniowanych interesach społecznych i państwowych oraz profilach ideowych, ukierunkowanych światopoglądowo na realizację konkretnych wartości. W takich warunkach musimy bardziej intensywnie szukać sposobów rozwiązania problemu kształtowania w środowisku edukacyjnym nowych treści wartościujących, których podstawą mają być archetypy kulturowe społeczeństwa. Jednocześnie należy szukać powiązania tych wartości z tradycją humanistycznej różnorodności kultury i cywilizacji europejskiej.

Pojmowanie zjawiska wartości pedagogicznych nie jest możliwe bez jasnego odniesienia do systematyzacji wartości, ich hierarchii czy sposobu klasyfikacji. Przedstawiciel nurtu kulturowo-psychologicznego w teorii wartości Milton Roakech podkreślił, że wartości i pojmowanie wartościowe nie istnieją poza systemami hierarchicznymi (Павкин, 1997, s. 370). Z drugiej strony wybitny badacz M. Janicki zaznacza, że zasada hierarchii wartości, jej wielopoziomowość jest niezwykle ważną cechą systemu orientacji wartościowych jednostki (Dąbrowski, Kawczak, Piechowski, 1970). Wynika to z faktu, że akceptacja wartości przez osobę automatycznie zakłada budowę indywidualnej hierarchii wartości, czyli realnie wyraża zdolność i skłonność ludzkiego umysłu do hierarchizacji (poprzez ewaluację) zjawisk egzystencji i kultury współistnienia człowieka. Jednakże, ponieważ system wartości człowieka (jego orientacji wartościowych) zajmuje pośrednie miejsce między zasadami wewnętrznymi a normami środowiska społecznego, system ten może być środkiem do kształtowania koncepcji semantycznych oraz osobowych, uwzględniając społecznie ważne idee i zasady.

Praktyka naukowa pokazuje, że klasyfikacja (typologia) wartości jest oparta na analizie wieloczynnikowej. Jak zaznaczono wyżej, typologia prądów aksjologicznych ma charakter niejednorodny. Dla klasyfikacji wartości we współczesnej nauce stosuje się wiele czynników: poziom ogólności, przedmiot opanowania, sposób przejawiania się w życiu człowieka itp. (tabela 1).

Należy zauważyć, że w proponowanym tu ujęciu nie zostały zawarte wszystkie podejścia stosowane w typologii wartości, a tylko te najbardziej znane. Trzeba ponadto podkreślić, że wymienione typologie mają charakter wariantywny.

Tabela 1. Klasyfikacja wartości

Lp.	Autor klasyfikacji	Istota klasyfikacji wartości	Źródło klasyfikacji
1.	M.A. Bierdiajew	<ul style="list-style-type: none"> - Wartości duchowe; - Wartości społeczne; - Wartości materialne. 	M.A. Bierdiajew [Бердяев], <i>Los Rosji</i> , Wyd. MGU, Moskwa 1990.
2.	W.P. Tugarinow	<ul style="list-style-type: none"> - Wartości duchowe (edukacja, nauka, sztuka); - Wartości społeczno-polityczne (wolność, równość); - Wartości materialne (technika, dobra materialne). 	W.P. Tugarinow, <i>Teoria wartości w marksizmie</i> , Książka i Wiedza, Warszawa 1973.
3.	W. Brożyk	<ul style="list-style-type: none"> - Wartości materialne i duchowe; - Wartości rzeczywiste i koncepcyjne; - Wartości podstawowe (zaspokajają potrzeby biologiczne), wartości drugorzędne (dobra materialne) i wartości trzeciorzędne (środki komunikacji); - Wartości teraźniejsze, przeszłe i przyszłe; - Wartości ostateczne i instrumentalne; - Wartości użyteczne, prawne, religijne, estetyczne itp. 	W. Brożyk [Брожек], <i>Teoria ewaluacji marksizmu</i> , Wyd. Nauka, Moskwa 1982.
4.	A. Maslow	<ul style="list-style-type: none"> - B-wartości (wartości egzystencji) – wyższe wartości, właściwe człowiekowi (prawda, dobro, piękno, uczciwość, sprawiedliwość itp.); - D-wartości (wartości deficytu) – niższe, ponieważ koncentrują się na zaspokajaniu poszczególnych potrzeb (pokój, odpoczynek, bezpieczeństwo itp.). 	A. Maslow [Маслоу], <i>Samorealizacja</i> , w: tegoż, <i>Psychologia osobowości. Teksty</i> , red. J.B. Gippenreiter, A.A. Puzyreja, Wyd. MGU, Moskwa 1982, s. 108–117.
5.	V.E. Frankl	<ul style="list-style-type: none"> - Wartości kreatywności, które pozwalają człowiekowi uświadomić sobie własne znaczenie dla społeczeństwa; - Wartości doświadczenia pozwalające człowiekowi uświadomić sobie, co bierze od społeczeństwa; - Stosunki wartościowe pozwalające osobie zrozumieć, jakie ma podejście do czynników ograniczających jej życie. 	V.E. Frankl, <i>Człowiek w poszukiwaniu sensu</i> , Czarna Owca, Warszawa 2011.
6.	D.A. Leontjew	<ul style="list-style-type: none"> - Wartości społeczne, ideały; - Wartości podmiotowe; - Wartości osobiste. 	D.A. Leontjew [Леонтьев], <i>Wartość jako pojęcie interdyscyplinarne: doświadczenie rekonstrukcji wielowymiarowej</i> , „Pytania Filozofii” 1996, nr 4, s. 15–26.
7.	S.S. Bubnowa	<ul style="list-style-type: none"> - Wartości-ideały, które są najbardziej powszechne, abstrakcyjne (duchowe i społeczne); - Wartości-cechy, które są trwałe w aktywności jednostki i przejawiają się jako jej właściwości; - Wartości-sposoby zachowania, najbardziej typowe środki wdrażania i zapewniania wartości-cech. 	S.S. Bubnowa [Бубнова], <i>Orientacje wartościowe osobowości jako wielopozycyjny system nieliniowy</i> , „Czasopismo Psychologiczne” 1999, nr 5, s. 38–44.

Źródło: opracowanie własne.

Mamy podstawy twierdzić, że we współczesnej aksjologii został ustalony podział na wartości wyższe (duchowe nieużyteczne) i podstawowe (materialne użyteczne). Wartości duchowe „tworzą rdzeń kultury danego narodu, podstawowe stosunki i potrzeby ludzi” (Бучило, Чумаков, 2001, s. 447). Do wartości duchowych (wyższych) odnosimy: wartości uniwersalne (pokój, życie ludzi), wartości spo-

łeczne (sprawiedliwość społeczna, wolność, prawa człowieka itd.), wartości komunikacji (przyjaźń, miłość, zaufanie, rodzina), wartości osobiste.

5. Niektóre wyniki badań

Jedną z najbardziej znanych i fundamentalnych klasyfikacji jest typologia wartości pedagogicznych zaproponowana przez zespół badawczy pod kierunkiem Witalija Slastjenina i Ilii Isajewa. Według tej klasyfikacji wartości pedagogiczne dzielą się na kilka grup: osobowościowe, grupowe i społeczne (Сластенин, Исаев, Шиянов, 2008, s. 105). Zgodnie z tą klasyfikacją:

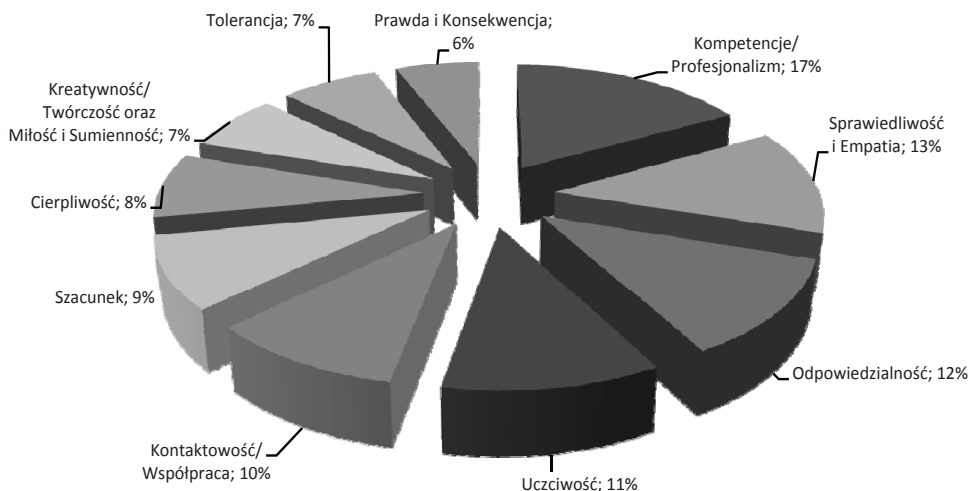
- wartości społeczne i edukacyjne odzwierciedlają charakter i treść wartości, które działają w różnych systemach społecznych i znajdują się w świadomości społecznej. To zestaw idei, obrazów, zasad, przepisów, zwyczajów regulujących działalność społeczeństwa w dziedzinie edukacji;
- wartości grupowe są przedstawione w postaci idei, pojęć, koncepcji, norm, które regulują aktywność pedagogiczną i rządzą nią w ramach określonych instytucji edukacyjnych. Zestaw takich wartości ma charakter holistyczny, a wartości są stosunkowo stałe i powtarzalne;
- wartości osobowościowo-pedagogiczne to struktury społeczno-psychologiczne, w których określono cele, motywów, ideałów, zasady i inne cechy światopoglądowe osobowości nauczyciela, tworzące system jego orientacji wartościowej.

Nie odnosząc się do tej klasyfikacji, poprosiliśmy studentów Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie (MWSE), aby nazwali 10 najważniejszych ich zdaniem wartości znaczących dla osobowości nauczyciela (człowieka i profesjonalisty). Próba badania obejmowała 96 osób, a jej wyniki zostały zebrane w tabeli 2.

Tabela 2. Ranking wartości pedagogicznych (na podstawie opinii studentów)

Miejsce w rankingu	Wartość	Częstość występowania
1	Kompetencje/Profesjonalizm	90
2	Sprawiedliwość oraz Empatia	70
3	Odpowiedzialność	66
4	Uczciwość	58
5	Kontaktowość/Współpraca	52
6	Szacunek	48
7	Cierpliwość	42
8	Kreatywność/Twórczość oraz Miłość i Sumienność	40
9	Tolerancja	38
10	Prawda oraz Konsekwencja	34

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Ranking wartości wśród studentów MWSE

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań zaprezentowane na rysunku 2 świadczą o tym, że studenci do najważniejszych wartości zaliczają wartości zawodowe, określane jako *wartości-cechy* (empatia, odpowiedzialność). W hierarchii wartości edukacyjnych, w opinii grupy naukowców pracujących pod kierunkiem Słastjenina i Isajewa, mają one najwyższą rangę, ponieważ poprzez ich interioryzację przejawiają się cechy osobowościowe i zawodowe nauczyciela. Są to cechy osobowościowe, różnorodne i wzajemnie powiązane role oraz zachowania profesjonalne. Cechy te wynikają z rozwoju konkretnych zdolności: prognostycznych, komunikacyjnych, twórczych (kreatywnych), inteligentnych, refleksyjnych oraz interaktywnych. Wartości-stosunki i wartości-cechy mogą nie zapewnić wymaganego poziomu realizacji efektywnej działalności pedagogicznej w przypadku, gdy nie będzie opracowany i opanowany jeszcze jeden podsystem – podsystem wartości-wiedzy (Сластенин, Исаев, Шиянов, 2008, s. 106) kształtujący odpowiednie kompetencje. Odbywa się to poprzez wymieniony powyżej trójkąt i przemianę oraz wzajemne dopełnianie się kategorii: wiedza – umiejętności – zdolności. Takie wyniki podkreślili przyszli nauczyciele.

6. Wnioski

System wartości nauczyciela jako złożony regulator działalności człowieka odzwierciedla w swojej organizacji strukturalnej treść i cechy obiektywnej rzeczywistości (Бех, 2008, s. 22). Zmiany rzeczywistości prowadzą do zmiany hierarchii wartości osobowości (w tym indywidualności nauczyciela). Dlatego klasyfikacja wartości ma w pewnym stopniu charakter uwarunkowany (zrelatywizowany) i może

ulec zmianie. Biorąc to pod uwagę, proponuję (według modelu) system wartościujący i świadomościowy nauczyciela wyrazić jako wyodrębnione semantyczne bloki w aksjologicznych: wartościach-cechach, wartościach-wiedzy, wartościach-celach i wartościach-środkach. Są to treści aksjologiczne, moralne i życiowe, które są określone w podejściach różnicowo-aksjologicznych przez wiodących naukowców krajowych i praktyków w dziedzinie pedagogiki (w przeszłości i obecnie). Za ich pośrednictwem odbywa się kształtowanie sfery zarówno wartościowo-semantycznej, jak i duchowej jednostki współczesnego nauczyciela.

Należy zaznaczyć, że proponowany aksjologiczny system osoby nauczyciela zawiera również składnik zmysłowy (doświadczenie wartości, które potwierdza A. Lengle (Лэнгле, 2004)). Mogą one stać się inspiracją i celami duchowego (wartościującego) kształtowania osobowości (wartości jako normy i ideały według W. Thomasa i F. Znanieckiego [1973]). Niezbędność takiego samokształtowania się oblicza aksjologicznego nauczyciela polega na tym, że przyszły nauczyciel, jak i każdy człowiek, powinien tworzyć swój spójny i całościowy horyzont osobowości, swój wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek.

Bibliografia

- Бердяев, Н.А. (1990). *Судьба России: опыты по психологии войны и национальности*. Москва: Изд-во МГУ.
- Бех, І.Д. (2008). *Виховання особистості: підручник*. Київ: Либідь.
- Бондаревская, Е.В. (1993). *Воспитание как возрождение гражданина, человека культуры и нравственности*. Ростов н/Д.: Изд-во РГПУ.
- Бондаревская, Е.В. (1995). Ценностные основания личности ориентированного воспитания. *Педагогика*, 4.
- Бондаревская, Е.В., Бермус, Г.А. (1996). Теория и практика личностно ориентированного образования. *Педагогика*, 4.
- Брожек, В. (1982). *Марксистская теория оценки*. Москва: Наука.
- Бубнова, С.С. (1999). Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система. *Психологический журнал*, 5, 38–44.
- Бучило, Н.Ф., Чумаков, А.Н. (2001). *Философия*. Москва: ПЕР СЭ.
- Dąbrowski, K., Kawczak, M., Piechowski, M.M. (1970). *Mental Growth through Positive Disintegration*. London: Gryf Publications.
- Frankl, V.E. (2011). *Człowiek w poszukiwaniu sensu*. Warszawa: Czarna Owca.
- Исаев, Е.И., Пазухина, С.В. (2004). Формирование ценностно-смыслового отношения к психологии у будущих педагогов. *Вопросы психологии*, 5, 3–11.
- Ласло, Э. (2000). Социализировать человеческое сообщество [online, доступ: 2015-05-28]. *Всемирная Добрая Воля – Информационный бюллетень*, 3. Доступны в Internetie: <http://www.oneworld.ru/lucis-rus/goodwill/wgnl003.htm>.
- Лэнгле, А. (2004). Введение в экзистенциально-аналитическую теорию эмоций: прикосновение к ценности. *Вопросы психологии*, 4, 3–21.
- Леонтьев, Д.А. (1996). Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции. *Вопросы философии*, 4, 15–26.
- Леонтьев, Д.А. (2003). *Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности*. Москва: Смысл.

- Маслоу, А. (1982). Самореализация. W: А. Маслоу. *Психология личности. Тексты* (s. 108–117). Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузыря. Москва: Изд-во МГУ.
- Равкин, З.И. (ред.) (1997). *Аксиологические приоритеты в сфере образования и воспитания (история и современность)*. Москва: ИТОП РАО.
- Сластенин, В.А., Исаев, И.Ф., Шиянов, Е.Н. (2008). *Педагогика: учебник для студ. высш. учеб. Заведений*. Под ред. В.А. Сластёнина. 8 изд. Москва: Издательский центр „Академия”.
- Сериков, В.В. (1999). *Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем*. Москва: Издательская корпорация „Логос”.
- Szmyd, K., Garbarz, A., Frączek, Z., Skoczyńska-Prokopowicz, B. (red.) (2013). *Kultura, przemiany, edukacja*. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski.
- Талызина, Н.Ф. (1975). *Управление процессом усвоения знаний*. Москва: Изд-во МГУ.
- Tugarinow, W.P. (1973). *Teoria wartości w marksizmie*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Залесский, Г.Е. (1998). Ценностно-мотивационные аспекты деятельностной теории учения. *Вестник МГУ*. Сер. 14. *Психология*, 2.
- Znaniecki, F. (1971). *Nauki o kulturze*. Warszawa: PWN.
- Znaniecki, F. (1973). *Socjologia wychowania*. T. 1–2. Warszawa: PWN.

The study on the axiosphere of a future teacher: From the model to the reality

A b s t r a c t: This article outlines the author’s vision of the impact of axiological component on future teachers’ training. The model of teacher’s valuable-meaningful readiness to professional activity has been created. The classification of value types which exist in different scientific sources has been presented. The results of the work on identifying the modern teacher’s actual values among the students of Małopolska School of Economics in Tarnów have been summarised. The directions of further research in this area have been defined.

К e y w o r d s: values in education, teacher, model, quality of teacher education
